

TANITMALIKLARIN DİLİ VE YENİDEN DÜZENLENMESİ

Öğr. Gör. Dr. Ahmet BENZER*

ÖZ: Araştırmada ilaçlar hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanmış prospektüs olarak bilinen tanıtmalıklar incelenmiş ve 200 tanıtmanın dili, içeriği ve biçimi incelenmiş, incelenen tanıtmalıklarda geçen yabancı kelimeler dilde anlaşılabilirliği bakımından üniversitesi öğrencisi 80 kişiye ulaşılarak yapılan anket yardımıyla sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda mevcut tanıtmalıkların hem dili hem içeriği hem de biçimi bakımından yenilenmesinin gereği sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda tanıtmalıkların içeriği yeniden düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tanıtmalık, tıp dili, tanıtmalık terimleri.

The Language of the Prospectuses and Its Rearrangement

ABSTRACT: In order to provide information on the study of drugs, their prospectuses are analyzed linguistically for the purpose of finding out the foreign words used in the prescriptions. In this respect 200 prospectuses are analyzed and the cognizance of the foreign words were asked to 80 university students. Within the result findings it has been come to the point that the prospectuses are to be rewritten both content and lexis. As a result the content was rewritten.

Key Words: Prospectus, medical language, prospectus terms

Giriş

İlaçların ne olduğu ve nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili bilgi vermek amacıyla *prospektüs* adı verilen ve Türk dil kurumu tarafından ‘tanıtmalık, tarife’ (TDK 2005: 1628) olarak adlandırılan kullanım kılavuzları ilaçlar hakkında bilgi edinebilmek için kullanılmaktadır. Araştırmanın konusunu oluşturan tanıtmalıklar hakkında iki teze ulaşılmıştır. Birincisi Arslan (2005) tarafından Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında *Türkiye’deki İlaç Prospektüslerinin Dili Üzerine Bir İnceleme* adlı yüksek lisans tezidir. Bu araştırmada 500 tanıtmalık incelenmiş ve tanıtmalıklarda geçen

---

* Marmara Üni. Atatürk Eğt. Fak. Türkçe Eğt. Böl. ahmetbenzer@gmail.com

kelimelerin sıklık düzeyleri ile yabancı kelime oranı ve anlaşılabilirlik düzeyi incelenmiştir. Sonuç olarak 4325 kelimenin yaklaşık % 36'sının Türkçe, % 39'unun Yunanca (Grekçe) ve Latince ve % 15'inin ilaç adları ve kısaltmaları olarak, geri kalanlar ise Türkçe eklerle türetilmiş birleşik kelime olduğu tespit edilmiştir. Anlaşılabilirlik için yazar tanıtımalarının uyarılar ve önlemler bölümündeki kelime ve cümleleri kullanıcılara anket aracılığıyla yöneltilmiş ve 14 kelimenin yaklaşık % 85'inin, 10 cümlenin de yaklaşık % 48'inin anlaşılmadığını belirlemiştir.

İkinci tez Bölükbaş (2009) tarafından *Prospektüslerde Dil Kullanımı* adıyla Erciyes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Araştırmada tanıtımalarının kelime varlığı ve anlaşılabilirliğinin değerlendirmek amacıyla tanıtımalarında yer alan kelime ve terimlerde kullanılan dil (Yunanca, Latince, Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, Arapça) incelenmiştir. Araştırmacı ilaçların kullanıldığı durumlar ve kullanılma amaçlarını esas alarak 80 grup ilaç belirlemiş ve her bir öbekten halk tarafından en yaygın kullanılan bir ilacı incelemeye almıştır. Bu ilaçların tanıtımalarının hareketle halkın anlaması gereken *endikasyonları, kontrendikasyonları, uyarılar/ önlemler, yan etkiler/ advers etkiler, ilaç etkileşimleri, kullanım şekli ve dozu, doz aşımı ve tedavisi* başlıklarının olduğu kısımlar taranmış ve taranan bu kısımlardan halkın anlayabileceği kelimeler çıkarılarak, anlamakta zorlanılacak kelime varlığı ortaya konulmuştur. Sonrasında bu kelimeler yazar tarafından tek tek ele alınarak tanıtımalarında kaç defa geçtikleri ve ardından kelimenin hangi dilden geldiği, hangi dil vasıtasıyla Türkçeye geçtiği, anlamı, kelime türü belirtilmiştir.

Yöntem

Araştırmada rast gele seçilen 200 tanıtımının inceleme kapsamına alınmıştır. Bu tanıtımalarının içinde bilinmeyen kelimeler bilgisayara aktarılmış ve sonrasında bu kelimelerin sözlüklerden karşılıkları bulunmuştur. Bu karşılıkları bazen anlaşılır bir Türkçe ile bazen de teklif edilen ve tutmayan karşılıkları ile yer bulurken bazen de uzun uzun tanımlarına rast gelinmiştir. Sonuçta tanıtımınınındaki bu kelimeler sözlük karşılıkları bakımından beş sınıfa ayrılmıştır. Ayrıca tanıtımalarının içerik eleştirisi yapılarak çeşitli benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilmiştir. Bir tanıtımınında bulunması gereken ve gereksiz görülen bilgiler ayrılmış ve yeni bir tanıtımının teklifinde bulunulmuştur.

Tıp dili ve tanıtımınının dil özellikleri

Türk bilim dili içinde önemli bir yere sahip olan Türkçe tıp dilini oluşturma çabaları hakkında ise pek çok çalışma yapılmış ve hâlen

yapılmaktadır. Bu çalışmalardan ilki Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmanî tarafından 1873'te basılan *Lugat-ı Tıbbiye* adlı sözlüktür. Sonrasında Dr. Şefik İbrahim İşçil ile Alvi Ulvi Elöve tarafından 1944 yılında Bursa'da *Türkçe Hekimlik Terimleri Üzerine bir Deneme* adlı tıp sözlüğü hazırlanmıştır. Bu sözlükte, on üç bini aşkın tıp terimi tanımlanmıştır. Hacettepe Üniversitesinde 1964'te *Tıp Terimlerini Türkçeleştirme Komitesi* kurulmuştur. 1978 yılında Türk Dil Kurumunda *Hekimlik Terimlerini Türkçeleştirme Kurulu* oluşturulmuş ve bu kurul tarafından 1500 terimlik bir *Hekimlik Terimleri Kılavuzu* ve Ülker tarafından 1991 yılında 90.000 terimlik *Tıp Terimleri Sözlüğü* yayımlanmıştır. 2003 yılında *Sendrom Dergisi*'nde yayımlanmaya başlayan *Tıp Terimleri Sözlüğü*'ne *Eczacılık Terimleri Sözlüğü* de eklenerek geliştirilmiştir. Çalışma son olarak internette kullanıcıların hizmetine sunulmuştur (www.tipterimleri.com). Kocaeli Üniversitesinde 2006 yılında *Türkçe Tıp Dili Kılavuzu* hazırlanmıştır. Bu kılavuzda karşılığı aranan kelimelere abece sırasıyla 'eski terim', karşılık olarak önerilen kelimelere 'yeni terim' başlığıyla yer verilirken az sayıda yabancı veya eski dildeki kelime için uygun karşılıklar bulunamadığından yeni terim kısmı boş bırakılmıştır.

Günümüzde ise Türkçe tıp dilinin anlaşılabilirliği, Türkçe kullanımı ve ortak terim ile kavram kullanımında pek çok sorun vardır. Ülker (2003) bugün tıp fakültelerinde kullanılan dildeki Türkçe terim oranının % 13.8 olduğunu, tutunmuş terimlerin kullanılmasıyla bu oranın % 74.7'ye çıkabileceğini, tutunmamış önerilerin kullanılmasıyla % 100'e çıkacağını belirtmiştir. Yazara göre bu veriler, hekimlik dilinde yaygın olarak kullanılan Türkçe terim oranını % 10'lardan % 75'in üzerine çekilmesinin gereğini göstermektedir. Bununla birlikte Canda (1983: 96)'nın 1983 yılında yaptığı araştırmasında tespit ettiği pek çok yabancı kelimenin kabul gören Türkçe karşılıklarının olmasına rağmen günümüz tıp dilinde kullanılmadığı görülmüştür. Bu sorun tanıtmalıklar üzerinden yalnızca halk için olmayıp tıp öğrencileri için de geçerlidir. Sevinç ve Karacagil (2009: 254) tıp öğrencilerinin % 47,4'ünün tıbbi adlandırmayı öğrenmede zorluk çektiklerini tespit etmiştir. Bununla birlikte Yakıncı, Aslan ve Bıçak (2004) tıp makalelerinin dilini incelemiş ve *allergy* kelimesinin *allergia*, *alerji*, *alerji* veya *asthma* kelimesinin *astma*, *astım*, *asthma* veya *fetus* kelimesinin *fetüs*, *fötus*, *fötüs* biçimlerinde aynı kelimenin çok farklı yazıldığını tespit etmişlerdir. Çetiner (2004: 82) de sözlük hazırlanırken *troid-troit*, *bioloji-biyoloji* gibi dilimize girmiş kelimelerin söyleniş ve yazılışında birlik sağlanmasının gözetilmesi gereğini belirtmiştir. Sander (2004: 86) *Pediyatrik Cerrahi Dergisinin* 1987-2001 arasında yayımlanan 15 cildini (33 dergi) dil yönünden inceleyerek 302 yazı başlığındaki yabancı kelime oranı % 47, altmış dokuz yazıda metin içindeki yabancı kelime oranı ise % 48 olarak

bulmuş, 269 yazının Türkçe anahtar kelimelerinin % 62'sinin ve 15 Türkçe özetin kelimelerinin % 28'inin İngilizce kelimeler olduğu belirlenmiştir.

Öztürk (2004: 89-90)'e göre Türkçe tıp terimlerindeki sorunlar yalnız Türkçeye özgü değildir. Batı ülkelerinde 16. yüzyıldan sonra bilim dili giderek Latince'den uzaklaşmış olsa da 20. yüzyılın ortalarına dek Eski Yunanca ve Latince köklerden türetilmiş terimlerle dolu anlaşılması kolay olmayan bir bilim dili egemendi. Tanınmış İngilizce tıp dergilerinin editörleri, dergilere gönderilen yazıların çoğunda bozuk bir dil yanı sıra karmaşık, anlaşılmaz bir dil kullanma eğiliminin sık görüldüğünü yazmaktadırlar. Arda (2004: 87)'ya göre yabancı kelime kullanma sebebini DNA'da olduğu gibi çok temel bir terimin de Türkçe karşılığının bulunması olduğuna ilişkin sava karşı çıkmış ve günlük konuşma dilindeki *görüş birliği* yerine bile ısrarla *konsensüs*'ün kullanıldığını belirtmiştir. Kansu (2004: 43) tıp dilinin ana dilimizden farklı olmasının pek çok olumsuzluklara yol açacağını bunun da başta hekimlerin kendilerine ve topluma yabancılaşması, insanlar arası iletişimin ve toplum bilincinin kaybolması ile hekimlerin ülke gerçeklerinden uzaklaşması şeklinde ortaya çıkacağını belirtmiştir. Hekimlik dilinin ana dilimizden farklı, bozuk, yoz bir dil olması halk-hekim arasındaki uçurumun derinleşmesine, halkın tıp biliminden kopmasına, uzaklaşmasına neden olacaktır. Benzer biçimde Özdemir (2004: 65-66)'e göre insan bir dilde açık seçik düşünebilir, kendi öz dilinde. Bir yabancı dili ne denli iyi bilirsek bilelim ne denli iyi öğrenirsek öğrenelim, kendimizi tam o dille anlatamayız. Duygularımızı düşüncelerimizi anlatmada, biçimlendirmede anadilimizin yerini hiçbir dil tutamaz.

Tanıtmalıklar 2213 kelimenin yabancı kelime olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan tekrar edenler çıkarılınca geriye 1588 kelime kalmıştır¹. Bu kelimelerden;

1. öbektükilerin orijinal adı yabancı olmasına rağmen halk tarafından anlaşıldığı düşünülmektedir. Örneğin; *lohusa* 'yeni doğum yapmış kadın' (TDK Sözlüğü) terimi günlük hayatta kullanılan ve anlaşılan bir kelimedir. Bu kelimelerin genel içindeki oranı % 1,20 (19 kelime)'dir.

2. öbektükilerin ne orijinali ne de sözlükteki karşılığı anlaşılmaktadır. Bu kelimelerin tam karşılığı günlük kullanılan dilde olmadığı için halk tarafından anlaşılmadığı düşünülmektedir. Örneğin; *metabolik* (İng.) kelimesinin *özüştürel* (Türkçe Tıp Dili Kılavuzu) veyahut *hemolitik* (İng.) kelimesinin 'kan yıkımlı, kan yıkıcı' (Türkçe Tıp

---

1 Çok uzun olması sebebiyle kelime listesi burada verilmemiştir.

Dili Kılavuzu) anlamlarını anlamak güçtür. Bu kelimelerin genel içindeki oranı % 52,20 (829 kelime)'dir.

3. öbektükilerin sözlükteki karşılıkları kullanılırsa rahatça anlaşılır hâle gelecektir. Örneğin; 'kas hastalığı' anlamında kullanılan *miyopati* (İng.) kelimesi halk tarafından anlaşılammakta veyahut *nekroz* yerine *hücrelerin ve dokuların ölmesi* (Biyoloji Terimleri Sözlüğü), *arter* yerine *atardamar* (Türkçe Tıp Dili Kılavuzu) kelimeleri daha anlaşılırdır. Bu kelimelerin genel içindeki oranı % 26,26 (417 kelime)'dir.

4. öbektükilerin sözlükteki karşılıkları orijinal hâlleri daha az bilinmekte henüz yaygınlaşmamıştır. Örneğin; *alerji* kelimesi halk arasında yaygın kullanıma sahiptir ve anlaşılabilir. Ancak Türkçeye çevrilmiş hâli olan *duyarca* (Türkçe Tıp Dili Kılavuzu) kelimesi kulağa yabancı gelmektedir. Aynı şekilde *serum* dilimize yerleşmiş bir kelime iken karşılığı olan *kan su* (Türkçe Tıp Dili Kılavuzu) henüz kabul görmemiştir. Bu kelimelerin genel içindeki oranı % 12,09 (192 kelime)'dir.

5. öbektükilerin ilaç adı olması gibi sebeplerle Türkçe karşılıkları bulunamamıştır. Bu kelimelerin genel içindeki oranı ise % 8,25 (131 kelime)'dir.

Tanıtmalıkların dilinde özellikle başlıklar ilgi çekicidir. Başlıkların bir kısmının tamamen yabancı, bir kısmının tamamen Türkçe ve bir kısmının da hem Türkçe hem yabancı dilde yazıldığı tespit edilmiştir: *formül, farmakolojik özellikler, farmakodinamik özellikler, farmakokinetik özellikler, endikasyonlar, kontrendikasyonlar, uyarı-önlemler, yan etkiler/advers etkiler, ilaç etkileşimleri ve diğer etkileşimler, kullanım şekli ve dozu, doz aşımı ve tedavisi, saklama koşulları, ticari takdim şekli ve ambalaj muhtevası, ruhsat sahibinin isim ve adresi, ruhsat tarihi ve numarası, üretim yeri ve adresi* gibi. Ayrıca tanıtmalıklarda aynı konu için farklı başlıkların da varlığı gözlemlenmiştir. Birinde yalnızca *yan etkiler* yazarken öbüründe *yan etkiler/advers etkiler* başlığı kullanılmıştır. Kansu (2004: 42) da *yan etkiler* başlığı altında Türkçeleri var olan kavramlar yerine *vertigo, tinnitus, daire, abdominal ağrı* gibi kelimelerin kullanıldığı bu tür bir anlatım ile de anlaşılmaz, karmaşık ve yoz bir dil kullanılarak halka sağlık ve tıp konuları hakkında bilgi aktarmada yetersiz kaldığını belirtmiştir.

Tanıtmalıkların içerik özellikleri

Tanıtmalıkların hekim, eczacı ve hasta üçlüsünde kime yönelik olarak hazırlandığı ile ilgili olarak Sağlık Bakanlığınca yayımlanan ilgili yönetmelikte (Beşeri Tıbbi Ürünler Ambalaj ve Etiketleme Yönetmeliği)

herhangi bir bilgi yoktur.² Çocuk hekimi Doç. Dr. Ayhan Kansu (2004: 42) pek çok hastalığın tedavisinde ilaçların kullandığını ve bu ilaç kutularının üzerinde ilacın içeriği ve saklama şartlarının yanı sıra “Kullanmadan önce prospektüsü okuyunuz!” uyarısı olduğunu belirterek hasta için hazırlanmış olması gereken bu tanıtmalıklarda o ilacın kullanım alanları ya da kesinlikle kullanılmaması gereken durumlara örnek vermek için yine Türkçe dışında kelimelerin *endikasyonları* ve *kontrendikasyonları* gibi kullanıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte hastalara yönelik bir kılavuzda özellikle ilacın hangi rahatsızlığa iyi geldiği, kullanım şekli ve dozuyla ilgili açıklamalar anlaşılır olmalıdır. İlacın ne amaçla kullanıldığını anlamak isteyen bir hasta tanıtmanın *endikasyonlar* bölümüne bakması gerektiğini bilememekte, bunu bilse bile orada yazılanları anlayamamaktadır. Örneğin araştırma kapsamında incelenen tanıtmalıklarda şu bilgilere rastlanmıştır; “Endikasyonları: Atorvastatin, primer hiperkolesterolemi, heterozigot, familial ve nonfamilial hiperkolesterolemi ve kombine (mikst) dislipidemili (Frederickson tip IIa ve IIb) hastalarda yükselen total kolesterol, LDL-kolesterol, apolipoprotein B ve trigliseridlerin düşürülmesinde ve HDL-C düzeylerinin artırılmasında diyetle ek olarak endikedir.” (*Tarden* adlı tanıtmalık) şeklinde düzenlenen bölümü hastaların anlaması çok zordur; çünkü bu bölümde yalnızca birkaç Türkçe kelime yer almaktadır.

Doz alımıyla ilgili bilgilerin tamamen hekimlere yönelik hazırlandığı ve bu bölümlerde yeterince açık ifadeler kullanılmadığı hastaya detaylı ve işe yarar bilgi verilmediği görülmüştür. Örneğin; “... Ağır granülositopeni (nötrofil sayısı mm^3 'te 5002'den az) beklenen hastalarda Flukonazol profilaksisine beklenen nötropeni gününden birkaç gün önce başlanmalı nötrofil sayısı mm^3 'ün üstüne çıktıktan sonra ve 7 gün daha devam edilmelidir.” (*Fluzole* adlı tanıtmalık) gibi yer alan ifadelerde *granülositopeni*'nin, *nötrofil*'in ne olduğunu bilmeyen bir hastanın ilacı neden önce veya sonra kullanacağını anlaması mümkün değildir. Ayrıca başka bir tanıtmalıkta 40 gramlık tabletlerden oluşan bir ilacın başlangıç olarak “10 gramlık dozlarda alınması” gerektiği bilgisi yer almaktadır; ancak hastanın bu 10 gramın ayarlamasını nasıl yapacağı bilinmemektedir.

Uyarılar kısmında *Gebelik kategorisi B* (*Largopen* adlı tanıtmalıktan) gibi kodlar yer almakta, ancak *B* sınıfı gebeliğin ne olduğu halk tarafından bilinmediği için bu ifade anlaşılammamaktadır. Benzer biçimde *ilaç etkileşimleri* kısmında “Greyfurt suyu ile etkileşim çalışmalarında yüksek plazma atorvastatin konsantrasyonlarıyla ilişki

---

2 Aynı yönetmeliğin 2004 yılındaki baskısında ise “..doktor veya sağlık personeline yönelik hazırlanmıştır.” bilgisi yer almaktadır (Arslan 2005: 15).

bulunmuştur.” (Tarden) gibi ifadelerde uyarının olumlu mu ya da olumsuz mu olduğu dahi anlaşılammaktadır.

Sonuç ve öneriler

Araştırmanın sonucunda tanıtmalıkların yalnızca normal vatandaş değil, üniversite düzeyinde eğitim almış kişiler tarafından bile yapılan anket sonucunda anlaşılmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni tanıtmalıklarda yabancı kelime yoğunluğu, ağır bir dil kullanımı ve bilgilerin kodlarla (*gebelik düzeyi B* gibi) ifade edilmesi olarak düşünülmektedir. Bu ilaçların alıcısının; yani kullanıcısının büyük çoğunluğunun hastalar olduğu düşünülürse tanıtmalıklarda kullanılan dilin önemi daha da artmaktadır. Hekim ve eczacının alan uzmanı olarak başka kaynaklara da ulaşabilme imkânı bulunurken, yapılan araştırma sonucunda tanıtmalıklar haricinde ilaçlar hakkında hastalara bilgi veren herhangi bir broşür bulunmadığı tespit edilmiştir. Tanıtmalıklar gerçekten yalnızca hekimlere yönelikse bu şekilde olmaları mantıklı olabilir; fakat bu durumda tanıtmalıkların en altında “Beklenmeyen bir etki görüldüğünde hekiminize başvurun.” uyarısı dikkate değer. Sorunu aşma için hastalar için ayrı hekimler için ayrı iki tanıtmalık hazırlamak yerine tanıtmalıkların bir yüzüne hekimlere yönelik bilgiler diğer yüzüne hastalara yönelik bilgiler yazılabilir.

Sağlık Bakanlığı 2000 yılına kadar tüm ilaçların tanıtmalıklarında anlaşılabilir bir Türkçe kullanılacağı bildirmiş (Çelebi 1998) ve İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü 2008 yılından itibaren yeni ruhsat alan ilaç kutularına iki tip tanıtmalık konulmasını şart koşmuştur. Bunlardan biri ilacı kullanacak kişi için onun anlayacağı dilde yazılmış ‘kullanma talimatı’, diğeri ise sağlık meslek mensuplarına tıbbi ürünü güvenli ve etkin bir biçimde nasıl kullanacaklarına ilişkin bilgilerini içeren ‘kısa ürün bilgisi’dir (Yakıncı 2009); fakat 2010 tarihi itibarıyla tanıtmalıklarda herhangi bir değişiklik görülmemiştir.

Beşeri Tıbbi Ürünler Ambalaj ve Etiketleme Yönetmeliği (2005)’nde dil kullanımı hakkında herhangi bir kural olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen tanıtmalıkların boyut açısından belli ölçütlere sahip olmadığı görülmüş ve boyut tercihinin genellikle ilaç kutusunun boyutlarına göre yapıldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda incelenen tanıtmalıkların yaklaşık % 80’inin yazılarının çok küçük boyutlarda olduğu gözlemlenmiş ve tanıtmalıklar arasında yazı tipi, yazı boyutu ve renginde de herhangi bir uyum görülmemiştir. Bu doğrultuda *Beşeri Tıbbi Ürünler Ambalaj ve Etiketleme Yönetmeliği* (2005) yeniden düzenlenmelidir.

Aksan (2004: 49) tıp dilindeki bu sorunun ancak anadiline özen gösterilerek çözülebileceğini belirtmektedir. Akalın (2004: 57) da bu

sorunun çözümünün ancak ortak Türkçe terimlerin kullanılarak çözülebileceği belirtmiştir. Atmaca (2004b: 255)'ya göre bugün için Türk tıbbi Türkçe tıp terimleri yazım kılavuzu ve tıpta kullanılan kısaltmalar sözlüğü olmak üzere iki kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte tıp profesörü ve tıp terimleri sözlüğü editörü Yakıncı (2007: 47) Türk Dil Kurumu (TDK) ile tıp dünyasının ciddi bir iş birliği yapmadığını belirtmiştir. Bu doğrultuda alan uzmanları bir araya gelerek uzun soluklu ve güncellenebilen çalışmalar yapmalıdırlar. Ayrıca TDK tarafından oluşturulan *İlaç ve Eczacılık Terimleri Çalışma Grubu*'ndaki (bk. <http://www.tdk.gov.tr/TR...>) 11 kişiden yalnızca birinin dil uzmanı olmasının büyük bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.

Tanıtmalıkların içerikleri ile ilgili öneriler

Araştırmaya ışık tutması açısından bazı yabancı ülkelerin tanıtmalıklarıyla ülkemizdekiler karşılaştırılmıştır. İngiltere'de tanıtmalıkların çok yoğun bilgiyle doldurulmadığı yalnızca hastanın günlük kullanımında yararlanabileceği bilgilerin yer aldığı görülmüştür. Örneğin; farmakolojik özellikler yerine ilacın içindeki ana maddenin ne işe yaradığı, ilacın hangi hastalıklara iyi geldiği ve ne dozda kullanılması gerektiği bilgilerine yer verilmiştir. Sade bir şekilde düzenlenen tanıtmalıklarda bilgiler maddeler şeklinde yazılmış böylece okuma ve anlamada hastalar için kolaylık sağlanmıştır (<http://www.boots.com>).

İlaçla ilgili hastaların bilmesi gereken en önemli bilgiler kutunun üzerine kısaca yazılmalıdır. Söz gelişi, 27. 09. 2009 tarihli Sabah gazetesindeki habere göre “Antalya Kumluca ilçesinde, bir ailenin 6 aylık bebeklerine Kumluca Sağlık Ocağında iğne vurulmuş ve iki ayrı şurup yazılmış. Eczacı çırağı, ilaçları verirken tezgâh üstünde bulunan diyabet hastasına ait şeker düşürücü ilacı da yanlışlıkla bebeğin şuruplarının bulunduğu poşete koymuş ve dolayısıyla 6 aylık bebek komaya girmiş.”. Bu türden sıkıntılara yol vermemek için ilaç kutularında ilacın adının altında “Bu ilaç öksürük ilacıdır.”, “Bu ilaç şeker hastaları içindir.” gibi uyarıcı ibareler yer almalıdır.

Ayrıca bir hasta bir ilacın farmakolojik özelliklerini bilmek zorunda değildir ya da ruhsat sahibinin isim ve adresi, ruhsat tarihi ve numarası, üretim yeri ve adresi hastalar için çok da lüzumlu bilgiler değildir. Aynı şekilde formül, teknik terimler ve “Reçete ile satılır.” gibi ibarelerin bulunması işe yarar olmasından çok kafa karışıklığına yol açmaktadır. Bunların yerine ilaçla ilgili detaylı bilgi ya da doz aşımı vb. acil durumlarda herkesin ücretsiz olarak arayabileceği 7 gün 24 saat düzeninde çalışan bir telefon numarası tanıtmalıklarda yer almalı ve ilacın ne işe yaradığı, nasıl kullanılacağı, ne gibi durumlarda kullanılıp kullanılmaması gerektiği bilgileri hasta tarafından anlaşılacak şekilde yer

almalıdır.

Özetle; araştırma sonucunda yapılan eleştiri ve öneriler doğrultusunda hastalar için oluşturulacak bir tanıtmalıkta bulunması gereken bilgiler şöyledir:

Hasta Tanıtması

İlaç adı: İlacın adına yer verilmelidir.

Ne işe yaradığı: “Bir kas gevşeticidir.” biçiminde hem kutunun üzerinde hem de tanıtmanın başında bir uyarıcı ibare yer almalı.

Hangi durumlarda kullanılır: Kas ağrılarında, omurların hastalanması gibi durumlar belirtilmeli.

Nasıl kullanılmalı: Hasta hekimin tavsiyesini hatırlamıyorsa ya da eczacı tarafından ilacın üzerine nasıl kullanılacağı yazılmamışsa buradaki bilgiler gerekli olabilir. Burada da “Günde iki defa sabah akşam kullanın.” gibi ibareler yer almalı. Ayrıca burada antibiyotiklerin kaç saatte bir alınması gerektiği ile mutlaka aynı saatlerde alınması gereği ve hasta bir dozun saatini geciktirdiyse ya da almayı unuttuysa ne yapmalı sorularının cevabı verilmeli.

Yan etkileri: İshal, mide ağrısı, deride kızarıklık vb. örnekler verilmeli.

Uyarılar: “Böbrek yetmezliği, küçük bebeklerde ve gebeliğin 12. haftasında kullanmayız.” gibi ibareler yer almalı. Ayrıca “Bir ilacı benzer etkideki diğer ilaçlarla birlikte kullanmayınız.” ve “İlacı 25° derecenin altında (buz dolabında saklamayınız vb.) oda sıcaklığında saklayınız.”.

İlaç firması: Bu kısımda ilacı üreten firma, üretim yeri ve “Bilgi için: 0 800 ... numaralı telefonu 7/ 24 arayabilirsiniz.” gibi ibareler yer almalıdır. Bunun dışında ruhsat tarihi gibi gereksiz bilgilerden arındırılmalıdır.

Yukarıdaki taslakta yer alan maddelerin içeriği doldurularak oluşturulacak bir havuzdan yeni tanıtmalıkların hazırlanması safhasında faydalanılabilir. Buradaki örnekler kullanılarak tanıtmalıklar arasında bir dil birliği sağlanabilir.

KAYNAKÇA

ARDA, Berna (2004), “Adsız Bildiri”, *Hekimlik ve Türkçe, Türkçe Tıp Terimleri Çalıştayı*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, s. 87-89.

AKALIN, Şükrü Halûk (2004), Adsız Bildiri, *Hekimlik ve Türkçe Türkçe Tıp Terimleri Çalıştayı*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, s. 57-64.

- AKSAN, Doğan (2004), Adsız Bildiri, *Hekimlik ve Türkçe Türkçe Tıp Terimleri Çalıştayı*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, s. 45-51.
- ARSLAN, Meryem (2005), *Türkiye'deki İlaç Prospektüslerinin Dili Üzerine Bir İnceleme*, (Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- ATMACA, Nidai Sulhi (2004a), "Türk Tıp Dilinin Tarihsel Gelişimi", *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2. Ulusal Sempozyumu*, Ankara, <http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum2/natmaca2.pdf> (son erişim tarihi 12.02.2010).
- ATMACA, Nidai Sulhi (2004b), "Türk Tıp Dilinde Yapılan Yanlılıklar", *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2. Ulusal Sempozyumu*, Ankara: <http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum2/natmaca4.pdf> (son erişim tarihi 12.02.2010).
- ATMACA, Nidai Sulhi (2004c), "Yeni Bilimsel ve Teknik Kavramlara Karşılık Türkçe Terimleri Kimler Nasıl Türetir?", *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2. Ulusal Sempozyumu*, Ankara, <http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum2/natmaca5.pdf> (son erişim tarihi 12.02.2010).
- BÖLÜKBAŞ, Serpil (2009), *Prospektüslerde Dil Kullanımı*, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.
- BÖLÜKBAŞI, Okan (2004), "Türkçe Tıp Eğitimi: Eski Ama Gerçekleşmiş Bir Hayalin, Elbirliği ile Yok Edilişi", *Sted*, 13 (11), s. 415-417.
- CANDA, M. Şerefettin (1983), "Tıp Dilinin Türkçeleştirilmesi", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 374 (XLVI), s. 95-96.
- ÇELEBİ, Erkan (1998), "Türkçe Prospektüs Viagra'yla Geliyor", *Hürriyet Gazetesi*, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=52902&yazarid=18>.
- ÇETİNER, Mustafa (2004), Adsız Bildiri, *Hekimlik ve Türkçe Türkçe Tıp Terimleri Çalıştayı*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, s. 82-84.
- Fluzole 50 mg. 7 Kapsul* adlı ilaç tanıtım alığı.
<http://tdkterim.gov.tr/bts/> (son erişim tarihi 12.02.2010).
<http://tipterimleri.com/> (son erişim tarihi 12.02.2010).
http://www.boots.com/en/Night-Nurse-Capsules-10-Pack_11373/#product_Details (son erişim tarihi 12.11.2009).
http://www.ilacrehberi.com/cgi-bin/ilac_rehberi.asp (son erişim tarihi 12. 02. 2010).
<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAA6A849816B2EFF98E2B0DB37EDA76> (son erişim tarihi 12.02.2010).
- İsimsiz (2009), "Eczane Çırağının Hatası Komaya Soktu", http://www.sabah.com.tr/Yasam/2009/09/27/eczane_ciraginin_hatasi_komaya_soktu (son erişim tarihi 12. 11. 2009).
- KANSU, Aydan (2004), Adsız Bildiri, *Hekimlik ve Türkçe Türkçe Tıp Terimleri*

- Çalıştay*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, s. 40-44.
- KAZANCI, Gürkan (2003), "Tıp Terminolojisi", *Sted*, 6 (12), 223-226.
- Largopen 125 mg. 80 ml. Suspansiyon* adlı ilaç tanıtım alışı.
- ÖZDEMİR, Emin (2004), Adsız Bildiri, *Hekimlik ve Türkçe Türkçe Tıp Terimleri Çalıştay*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, s. 65-68.
- ÖZTÜRK, M. Orhan (2004), "Bilimsel Yayınlarda Dil", *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2. Ulusal Sempozyumu*, Ankara, <http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum2/oozturk.pdf> (son erişim tarihi 12. 02. 2010).
- Sağlık Bakanlığı (2005), *Beşeri Tıbbi Ürünler Ambalaj ve Etiketleme Yönetmeliği*, <http://www.istanbul.saglik.gov.tr/w/sb/ecz/mevzuat/mevzuat/Pdf/ambalaj01.pdf> (son erişim tarihi 12.11.2009).
- SANDER, Serdar (2004), "Sağlık Bilimleri Süreli Yayınlarında Dil Sorunu", *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 2. Ulusal Sempozyumu*, Ankara, <http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum2/ssander.pdf> (son erişim tarihi 12. 02. 2010).
- SEVİNÇ, Hüseyin Fatih-Karacagil, Mustafa (2009), "Tıp Dili ve Türkçe Üzerine Öğrenci Görüşleri", *Erciyes Tıp Dergisi*, 31 (3), s. 250-255.
- Tarden 40 mg. 90 Film Tablet* adlı ilaç tanıtım alışı.
- Türk Dil Kurumu (2005) *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara.
- Türkçe Tıp Dili Kurulu (2006), *Türkçe Tıp Dili Kulavuzu*, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, Kocaeli.
- UZUN, Yusuf (tarihsiz), *Biyoloji Terimleri Sözlüğü*, <http://www.babylon.com/free-dictionaries/science/biology/Biyoloji-Terimleri-S%C3%B6zl%C3%BC%C4%9F%C3%BC/42123.html> (son erişim tarihi 12.02.2010).
- ÜLKER, Süreyya (2003), "Bilim Dili ve Türkçe", *Türk Dili Dergisi*, 16 (16).
- YAKINCI, Cengiz (2007), "Tıp Dili Olarak Türkçe ve Tıp Terimleri Sözlüğü Çalışmaları", *Astım Allerji İmmünoloji*, 5 (1), 47.
- YAKINCI, Cengiz (2009), "Prof. Dr. Yakıncı, Prospektüsler Neden Türkçe değil?", http://www.malatya.guncel.com/news_detail.php?id=21240&uniq_id=1272744495 (son erişim tarihi 12.02.2010).
- YAKINCI, Cengiz-ASLAN, Mehmet-BIÇAK, Uğur (2004), "Tıpta Dil Birliğinin Sağlanması", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları*, S. 47, s. 228-232.